

Türkçe ve İngilizcede Zarflar: Karşılaştırmalı Biçimbilimsel İnceleme Adverbs in Turkish and in English: A Morphological Contrastive Analysis

Abdullah Topraksoy¹

Received 12 June 2023

Received in revised form 2 July 2023

Accepted 15 July 2023

APA Citation: Topraksoy, A. (2023). Türkçe ve İngilizcede zarflar: Karşılaştırmalı biçimbilimsel inceleme. *Türkçe Uygulamalı Dilbilim Dergisi* 1(1), 75-89.

Özet

1950'ler ve 1960'larda Davranışçılar ve Yapısal dilbilimciler, Karşılaştırmalı Analiz'in teorik temellerini atmışlardır ve bu dil araştırma yaklaşımı, o yıllardan beri özellikle ikinci dil çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu çalışma, dilbilimsel bir bakış açısıyla Türkçe ve İngilizce zarfların sınıflandırılmasını betimlemeyi ve her iki dildeki zarfların oluşumundaki farklılıkları ve benzerlikleri biçimbilimsel karşılaştırmalı analiz yoluyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, dil yapısının inceliklerine ışık tutması ve bu iki dil arasındaki kültürel ve dilsel farklılıkların anlamlandırılmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir. Zarfların Türkçe ve İngilizcede nasıl oluşturulduğunu ve kullanıldığını anlamak; dil öğrenenlerin, çevirmenlerin ve dilbilimcilerin her iki dilde de anlayışlarını ve yeterliliklerini geliştirmelerine yardımcı olabilir ve farklı dilsel ve kültürel sınırlar arasında daha etkili iletişim kurmalarını sağlayabilir. Ayrıca bu çalışma, dil tipolojisi, farklı dillerin benzer kavramları ifade etme yolları ve dilbilgisi yapılarını yöneten temel ilkeler hakkındaki anlayışımızı derinleştirerek dilbilime daha geniş bir açıdan katkıda bulunmaktadır. Bu amaçla, her iki dilden çeşitli kaynaklar incelenmiş, Türkçe ve İngilizce zarfların sınıflandırılmasında bu kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu çalışma ile Türkçe ve İngilizcede zarfların sınıflandırılmasında bazı ortak özelliklerin yanı sıra zarfların alt sınıflandırılmasında bazı farklılıkların olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte, zarfların oluşum şekillerinde iki dil arasında belirgin farklılıklar görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Karşılaştırmalı Analiz; sınıflandırma; oluşum; zarf; Türkçe; İngilizce.

Abstract

Behaviorists and Structural linguists in the 1950's and 1960's founded the theoretical foundations of the Contrastive Analysis, and this approach of language investigation has been employed since those years especially in the second language studies. From a linguistic point of view, the present study aims at describing the classifications of adverbs in Turkish and English, and at showing the differences and similarities in the formation of adverbs in both languages through morphological contrastive analysis. This study holds significant value as it sheds light on the intricacies of language structure and provides insights into the cultural and linguistic differences between these two languages.

Understanding how adverbs are formed and used in Turkish and English can aid language learners, translators, and linguists in enhancing their understanding and proficiency in both languages, enabling more effective communication across different linguistic and cultural boundaries. Moreover, this study contributes to the broader field of linguistics by deepening our understanding of language typology, the ways in which different languages express similar concepts, and the underlying principles that govern their grammatical structures. To do so, various sources from both languages have been examined and utilized in the analysis of adverb classification and formation in Turkish and in English.

It has been shown, through this study, that Turkish and English share some common features regarding the adverb classification as well as some differences in the sub-classification of adverbs. However, major differences between two languages have been displayed in their ways of the formation of adverbs.

Keywords: Contrastive Analysis; classification; formation; adverb; Turkish; English

¹Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilim Bölümü, İstanbul-Türkiye, abdullah.topraksoy@istanbul.edu.tr.
ORCID: 0000-0003-3240-3915.

1. Giriş

1.1. Karşılaştırmalı Analiz

Karşılaştırmalı Analiz (bundan böyle KA), iki veya daha fazla dilin yapısal farklılıklarının ve/veya benzerliklerinin açıklamasının sistematik olarak incelenmesidir. KA davranışçı ve yapısalcı bir kökene sahiptir ve öncelikle dil öğrenme problemlerine odaklanmıştır. O dönemde hakim olan davranışçı yaklaşıma göre, dil öğrenimi bir alışkanlık oluşturma meselesiydi ve bu, mevcut alışkanlıklar tarafından desteklenebilir veya engellenebilirdi. KA ilk olarak 1945'te Charles Fries tarafından İkinci Dil Olarak İngilizce Öğretme ve Öğrenme konulu monografisinde ele alınmış ve 1957'de Robert Lado tarafından Kültürler Arası Dilbilim adlı kitabında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Lado, öğrenenin ana diline benzeyen unsurların kendisi için basit, anadilinden farklı olan unsurların ise zor öğrenileceğini iddia etmiştir. Benzersiz bir öneri olmamakla birlikte, Lado dillerin karşılaştırmalı incelenmesi için kapsamlı bir kuramsal inceleme sağlayan ve sistematik bir dizi teknik prosedür öneren öncü bir figürdü.

KA, tarihsel dilbilimde dil taksonomileri oluşturmak için ve çeviri teorisinde karşılaştırılan diller arasındaki eşdeğerlik sorunlarını araştırmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Dil öğretiminde, dil öğrenimindeki zorlukların yeni dil (L2) ile öğrencinin ana dili (L1) arasındaki farklardan kaynaklandığını iddia eden Karşılaştırmalı Analiz Hipotezi (bundan böyle KAH aracılığıyla etkili olmuştur. KAH, farklılık alanlarındaki hataların birinci dil müdahalesinden (engelden) kaynaklandığını ve bu hataların KA kullanılarak tahmin edilebileceğini ve onarılabileceğini iddia etmektedir.

Karşılaştırmalı program, 1960'larda, özellikle Ferguson tarafından düzenlenen ve University of Chicago Press² tarafından yayınlanan Karşılaştırmalı Yapı Dizileri (Contrastive Structure Series)'nin yayınlanmasıyla kapsamlı bir şekilde uygulamaya konuldu. Ancak davranışçılığın modası geçince eleştiriler aldı. İkinci dilin öğrenilmesinde yapılan tüm hataların anadil'in 'müdahalesine' atfedilebileceğini iddia eden KAH'ın ilk varsayımları, onun güçlü versiyonu olarak kabul edildi. Bununla birlikte, KAH tarafından öngörülen pek çok hatanın öğrencilerin dilinde açıklanamaz bir şekilde gözlemlenmediğine işaret edildi. Daha sonra alternatif ve daha ılımlı, 'zayıf' bir KAH formu formüle edildi. KAH'ın bu biçimi, karşılaştırmalı analizlerin yalnızca gözlemlenen hataları açıklayabileceğini iddia eder ve Wardhaugh (1970: 7-8) bu konuyu "Karşıtlığın başlangıç noktası, hatalı çeviri, öğrenme güçlükleri, kalıntılaştırılmış yabancı aksanlar vb ..." şeklinde ifade eder. Yeni KA, ikinci dilin kişinin anadilinden ne kadar farklıysa, öğrencinin hedef dili öğrenmesinin o kadar kolay olduğunu varsaymaktadır.

Karşılaştırmalı Yapı Dizileri'nin gramerleri gibi erken karşılaştırmalı çalışmaların çoğu, özellikle fonoloji ve söz dizimi olmak üzere 'çekirdek dilbilgisi'nin ana alanlarıyla ilgiliyen,

² Bkz. örn. Moulton 1962, Kufner 1962 on English/German; Stockwell, Bowen and Martin 1965 and Stockwell and Bowen 1965 on English/Spanish.

1970'lerde ve 1980'lerde bir dizi daha spesifik çalışma yayınlandı. 1980'lerin sonlarında ve 1990'larda dilbilgisi ve sözlükçe üzerine yapılan bu araştırma döneminden sonra, dil kullanımı ve söylem yapısı konuları ortaya çıktı. Bunlarla birlikte, karşılaştırmalı toplumdilbilim (Hellinger ve Ammon 1996), kültürler arası edimbilim (Wierzbicka 1985, 1992) ve karşılaştırmalı sözbilim (retorik) (Connor 1996) gibi yeni çalışma alanları oluştu.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma Türkçe ve İngilizce zarfların sınıflandırılmasını ve morfolojik oluşumunu tanımlamayı ve her iki dili zarf oluşumu ve zarf sınıflandırmasına göre karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada, zarfların sınıflandırılması ve morfolojik oluşumu ile ilgili olarak Türkçe ve İngilizce arasındaki farklılıkları ve benzer noktaları ifade etmek ve karşılaştırmak için Karşılaştırmalı Analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma, diğer karşılaştırmalı analizler gibi ikincil bir araştırmadır çünkü bu tür araştırmalarda, daha önce yapılmış araştırmaların veya inceleme alanı içinde yayınlanmış materyallerin verileri kullanılarak yorumlara yer verilmektedir.

Bu çalışmanın tasarımı, önceki benzer çalışmalardan yararlanan her iki dilden verileri tanımlamaya ve karşılaştırmaya çalıştığı için betimseldir, herhangi bir istatistiksel veri aracı kullanılmamıştır.

2.1. Veri Toplama

Türkçede zarfların sınıflandırılması ve oluşumu ile ilgili veriler aşağıdaki kaynaklardan derlenerek çalışmaya dahil edilmiştir:

Turkish, Jaklin Kornfilt (1997),

Turkish: A comprehensive grammar, Aslı Göksel ve Celia Kerslake (2005),

Turkish Phonology and Morphology, Handan Yavuz ve Ayla Balcı (2011),

Turkish Grammar, Geoffrey Lewis (2000)

Zarfların sınıflandırılması ve oluşumu ile ilgili İngilizce veriler için aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır:

Morphological contrastive analysis of adverbs in English and Albanian language, Majlinda Nuhiu (2013),

The Online English Grammar, Anthony Hughes (2001),

English Grammar Simplified, Coles Publishing (2003),

Longman Grammar of Spoken and Written English, Douglas Biber vd. (1999)

2.2. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi Karşılaştırmalı Analiz ile yapılacaktır: öncelikle Türkçe ve İngilizce zarfların sınıflandırılması verilecektir. Daha sonra sırasıyla her iki dilde zarfların oluşum yolları gösterilecektir. Zıt noktalar, yani iki dil arasındaki zarf morfolojisindeki farklılıklar ve benzerlikler not edilecektir.

2.3. Çalışma Arka Planı

Zarf; fiilleri, sıfatları, cümlelerdeki diğer zarfları veya tüm bir cümleyi niteleyen sözcük türüdür. Arnavut bir dilbilimci olan Shaban Demiraj'a (2002) göre, "zarflar, bir eylemin veya bir durumun özelliklerini, eylemin gerçekleştiğinin kanıtlandığı koşulları veya bir sözcük sınıfının derecesini veya eylemin derecesini gösteren kapalı küme sözcük türüdür". Fiilleri niteleyen zarflar, bir olayın oluş şekli, zamanı veya derecesi hakkında bilgi verir:

örn. *hızla* 'rapidly'(manner), *bazen* 'sometimes'(time), and *çok* 'a lot'(degree).

Göksel ve Kerslake'in (2006: 50) belirttiği gibi "Sıfatları veya diğer zarfları niteleyen zarflar, gösterdikleri kavramların uygulanma derecesini belirtirler, örneğin 'biraz büyük' [*somewhat large*] içinde 'biraz' ve 'çok sık' [*very often*] içinde 'çok' gibi.

Cümle zarflarına örnek olarak 'belki' *perhaps*, 'şüphesiz' *surely* şu şekilde verilebilir:

örn. '*Perhaps* Lawrence knows the answer.' [Belki de Lawrence cevabı biliyordur.]

'*Surely* they have arrived by this time.' [Elbette bu zamana kadar varmışlardır.]

(*English Grammar Simplified*, 2003)

Türkçe ve İngilizce zarflar üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma yapmak, zarfların sınıflandırılması ve oluşumu konusunda iki dil arasındaki farklı ve ortak noktaları görmek için yararlı olabilir, çünkü bu alanda çok sayıda bir çalışma yoktur. Nuhiu (2013) benzer bir çalışmayı İngilizce ve Arnavutça zarflar üzerinde gerçekleştirmiştir. Nuhiu, farklı kaynaklardan gelen zarfların analizine dayanarak, zarfların oluşumunda iki dil arasında belirli farklılıklar olduğunu bulmuştur. Zarfların tasnifi söz konusu olduğunda, her iki dilde de yapı ve işlevlerine göre aynı şekilde tasnif edilirler ancak zarfların alt tasnifleri her iki dilde farklıdır.

2.4. Verilerin Analizi

2.4.1. Türkçe ve İngilizce Zarfların Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Karşılaştırma

2.4.1.1. Türkçe Zarfların Sınıflandırılması

Yavuz ve Balcı (2011: 149) zarfları biçimsel yapıları bakımından ikiye ayırırlar:

a) 'asla'(never), 'daha'(more) gibi tek kelimedenden oluşan çıplak zarflar ve

b) isimlerden türetilmiş morfeylemlerle oluşturulmuş türetilmiş zarflar [örn. insan(isim)+CA = 'insanca'(humanly) (zarf)]; sıfatlar [ör. ilk(sıf.) +In = 'ilkin' (firstly) (zarf)]; ve fiiller [ör. kır-(kırmak) + ArAk = 'kırarak' (breakingly) (zarf)].

Bununla birlikte, herhangi bir ekleme olmaksızın yinelenen öğelerin de olduğunu, ancak zarf olarak işlev gördüklerini de not etmektedirler [örn. 'damla damla'(drop by drop), 'buram buram'((in whirls), 'uzun uzun'(at length), vb.]

Göksel ve Kerslake (2005: 189) Türkçedeki zarfları yapılarına ve cümlelerdeki anlamsal rollerine göre şu şekilde sınıflandırır:

A) Yapılarına göre zarflar:

Basit zarflar (örn. herhalde 'probably', çabuk 'quickly')

İsim tamlamalarından ekli veya eksiz zarflar (örn. bu sabah 'this morning', iki gündür 'for two days')

Zarf öbekleri (örn. ... rağmen 'in spite of...')

B) Cümlelerdeki anlamsal rollerine göre zarflar:

Kiplik zarfları (örn. *sahiden* 'really', *anlaşılan* 'evidently', *belki* 'perhaps', etc)

Zaman zarfları (örn. *Nisanın ortasında* 'in the middle of April', *bugün* 'today', etc)

Yer-yön zarfları (örn. *içeri(ye)* 'inside', *ora(ya)* 'there', etc)

Durum-hal zarfları (örn. *Öğretmen gibi* konuşuyorsun. 'You are talking *like a teacher.*', *Kalemi şöyle* tut. 'Hold the pen *like this.*', etc)

Ölçü-derece zarfları [örn. *çok* 'much', 'very', 'too (much)'; *daha* 'more', etc]

Açısal zarflar (örn. *Bir bakıma* [Ali'nin geç gelmesi] iyi oldu. '*In a way* it was good [that Ali was late].')

O yönden/O açıdan en büyük başarılarımızdan biriydi.

'*From that point of view*, it was one of our greatest achievements)

Özellik zarfları (örn. *Mektubu yalnız/bir tek* Mustafa'ya göstermiştim.

'I had shown the letter *only to* Mustafa.')

Özelleştirici zarfları (örn. *En çok/Özellikle* Akdeniz ülkelerinde yetişir zeytin ağacı.

'The olive tree grows *mostly/particularly* in Mediterranean countries')

Özetle, fiilleri, sıfatları, diğer zarfları veya tüm cümleyi değiştirmek dışında, Türkçede zarfların oluşumlarına göre gruplandırılabilen söylemler: basit veya türetilmiş zarflar; veya anlamlarına göre: kiplik zarfları, zaman, yer-yön, durum-hal, ölçü-derece, açısal, özellik zarfları, özelleştirici zarflar.

2.4.1.2. İngilizce Zarfların Sınıflandırılması

John Eastwood, "Oxford Practice Grammar" da (1999: 270, aktaran Nuhiu, 2013: 99) İngilizce zarfları anlamlarına göre dört grupta gruplandırır: zaman, yer, tarz ve sıklık zarfları ve cümle zarfları. Bu kaynağa ek olarak Baskervill ve Sewell "An English Grammar" da (1896:282-87, aktaran Nuhiu, 2013: 99) zarfları iki şekilde ayırmışlardır: kelimenin anlamına göre ve dildeki kullanımına göre. Bu kaynakta zarflar anlamlarına göre zaman, yer, hal, derece, sayı ve iddia şeklinde sınıflandırılır. Cümledeki kullanımına göre zarflar basit ve bağlaç zarfları olarak ikiye ayrılır.

English Grammar Simplified (2003) adlı başka bir kaynak, zarfları dört ana gruba ayırır: a) cümledeki işlevlerine göre, b) anlama göre, c) biçime göre ve d) derecesine göre. Her grup aşağıda örneklerle verilmiştir:

Bir cümledeki *işlevlerine* göre zarflar ayrıca şu şekilde gruplandırılır: basit zarflar (örneğin, 'She spoke *well*' [*İyi* konuştu]); cümle zarfları (örn. 'Perhaps Lawrence knows the answer' [*Belki* Lawrence cevabı biliyor]); soru zarfları (ör. 'Where is my book?' [*Kitabım nerede?*]) ve bağlaç zarfları (örn. 'The boys searched the cave; *however*, they did not find the treasure. [*Çocuklar mağarayı aradı; ancak* hazineyi bulamadılar.]).

Anlamlarına göre zarflar şu şekilde gruplandırılır: zaman, sıklık veya ardıllık zarfları (örneğin, 'soon', 'secondly', 'lastly' [yakında, ikinci, son olarak]); yer-yön zarfları (örneğin, 'here', 'above' [burada, yukarıda]); tarz zarfları (örneğin 'slowly' [yavaşça]); derece veya sayı zarfları (örneğin, 'nearly', 'much' [neredeyse, çok]); neden, amaç veya sonuç zarfları (örneğin, 'therefore' [bu nedenle]); iddia veya taviz zarfları (örneğin, 'likewise', 'however' [aynı şekilde, ancak]).

Biçime göre, basit zarflar (örn, 'The train will arrive *soon*.' [Tren *yakında* varacak]); ve türemiş zarflar (başka bir sözcük türünden türetilerek yapılır ve genelde -ly soneki eklenir. (örn, 'slowly', 'deservedly' [yavaşça, hak ederek]).

Dereceye göre zarflar şu şekilde ayrılır: karşılaştırmalı derece (örn. 'Bob ran *faster* than Tom.' [Bob, Tom'dan *daha hızlı* koştu.]); ve en üstünlük derecesi (örn, 'Off the three boys, Joe ran the *fastest*.' [Üç çocuk arasında *en hızlı* Joe koştu.]).

Son olarak Hughes (2001) zarfları türlerine ve anlamlarına göre sınıflandırır:

1. Hal zarfları (örn, 'He plays the flute *beautifully*.' [O flütü güzel çalıyor.]
2. Yer zarfları (örn, 'I looked *everywhere*.' [Her yere baktım].)
3. Zaman zarfları (örn, 'Goldilocks went to the Bears' house *yesterday*.' [Altın bukleler *dün* Ayıların evine gitti.]

4. Kesinlik zarfları (örn, 'He *definitely* left the house this morning.' [O *kesinlikle* bu sabah evden ayrıldı.])

5. Derece zarfları (örn, 'She doesn't *quite* know what she'll do after university.' [Üniversiteden sonra ne yapacağını *tam olarak* bilmiyor.])

6. Soru zarfları (örn, 'When does the train arrive?' [Tren ne zaman varır?])

7. İlgî zarfları (örn, 'I remember the day *when* we first met' [İlk tanıştığımız *günü* hatırlıyorum.])

8. Bakış açısı ve yorum zarfları (örn, '*Frankly*, I think he is a liar.' [Açıkçası, bence o bir yalancıdır.])

Genel olarak, yukarıda görüldüğü gibi, zarfların İngilizcede biçimsel yapılarına göre (basit veya türetilmiş); cümledeki işlevlerine (bir fiil, sıfat veya başka bir zarfın niteleyicisi; cümle zarfları ve bağlaç zarfları) veya cümlelerdeki anlamlarına göre (tavır, zaman, yer, derece, kesinlik zarfları, soru zarfları, ilgi zarfları ve bakış açısı ve yorum zarfları) sınıflandırıldığı söylenebilir.

2.4.2. Türkçe ve İngilizce Zarfların Oluşumlarının Karşılaştırılması

2.4.2.1. Türkçede Zarfların Oluşumu

Yavuz ve Balcı'ya (2011) göre zarflar çekim morfolojisinden yoksundur. Sıfatlar gibi, zarflar da karşılaştırmalı ve üstün zıtlıklarda kullanılır, ancak çekim morfolojisi tarafından kullanılmaz. Bunun yerine, daha ve en gibi derece zarflarının yan yana gelmesiyle kullanılırlar. Yavuz ve Balcı zarfları yapılarına göre iki ana gruba ayırır:

a) Eksiz, tek kelimedenden oluşan çıplak zarflar ('asla'(never), 'daha'(more) gibi)

b) Türetme morfemleri ile oluşturulmuş türetilmiş zarflar.

Türkçede pek çok zarfın, özellikle de durum zarflarının, isimlerden ya da sıfatlardan -CA soneki eklenerek türetildiği görülür ('hızlı'(sıf., fast)-'hızlıca'(zarf., fast); 'çocuk' (isim, child)-'çocukça'(zarf, childish).

İsimlerden veya sıfatlardan zarf oluşturmaya yardımcı olan yapım eklerinden bazıları aşağıda örneklerle verilmiştir:

-İEyIn: (örneğin geceleyin 'at night'); -In: (ör. ilkin 'firstly'); -CA: (örn. bence 'to me', insanca 'humanly', delice 'madly'); -DAn: (örn. kafadan 'off the cuff'); -IA/E: (ör. Hayretle 'astorishingly'); sIzIn: (ör. ansızın 'suddenly')

Fiillerden zarf oluşturmaya yardımcı olan yapım eklerinden bazıları zarf örnekleriyle aşağıda verilmiştir:

-(y)A: (örn., *yata yata* 'laze away'); -(y)İp: (örn, *çarpıp* 'crashingly'); -(y)ArAk: (örn. *çarparak* 'crashingly'); -(y)IncA: (örn. *çarpınca* 'upon effect').

Lewis (2000: 195), yukarıda belirtilen yapım türlerinin dışında, Türkçede istisnai bir yapım şekli daha belirtir ve bunu 'yabancı zarflar' olarak tanımlar. Bu oluşuma göre, Arapça adsıl -an (İngilizce'de -ly'ye eşittir) ile biten Arapça tamlamalar, aşağıdaki gibi zarf olarak kullanılmış veya kullanılmaktadır:

'iktisat' economics - iktisaden economically

'kaza' accident - kazaen accidentally

'muvakkat' temporary - muvakkaten temporarily

Lewis, 'iktisaden'in "ekonomi bakımından" ve "muvakkaten"in "geçici olarak" ile değiştirildiğini ekler. 'Kazaen'in alternatifleri, Farsça eşanlamlısı 'kazara' ve daha yeni terimler olan 'kaza sonucu' ve 'yanlışlıkla'dır.

Kornfilt (1997: 461), zarfların türediği yolların daha sistematik bir açıklamasına yer vermektedir. Bunlar aşağıda verilmiştir:

A) İsimden türetilen zarflar

Tekrarlanan isimler, aşağıdaki gibi zarf görevi görebilir:

örn, 'kapı kapı dolaş -tı'

door door wander –Past

"She wandered (from) door (to) door"

Datif ve ablatif durumlardaki isimler zarf olarak da kullanılabilir:

örn, 'Ali oda -sı(n) -ı baş -tan baş -a siyah-a boya -dı.'

Ali room -3.sg. -Acc. head -Abl. head -Dat. black –Dat paint –Past

"Ali painted his room entirely black"

-CA eki, çeşitli anlamlara sahip isimlerden zarflar türetebilir. Bunlardan bir tanesi, tarz zarflarından oluşur:

örn, çocuk -ça konuş -ma!

child -ishly talk -Neg.

"Don't talk childishly!"

-leyin eki, günün saatlerine atıfta bulunan zaman ifadelerine eklenir:

örn, sabah -leyin 'mornings, in the morning'

B) Fiilden türetilen zarflar

Türkçede, zarf olarak kullanılan, zarf-fiilleri oluşturan ve zarf tamlamasının başına geçebilen çok sayıda ek vardır:

örn, Ali ev -in -e doğru ıslık çal *-arak* yürü -yor -du

Ali house -3.sg. -Dat. towards whistle play *-Madv* walk -Pr.Prog. -Past

"Ali was walking towards his house, whistling"

Sözdizimi az önce bahsedilen zarf-fiillerinki gibi tümcesel olmayan zarflar da vardır. Bu tür fiil (fiilden türetilmiş) zarflarının bir türü, belirli fiillerin yinelenen zarflarından oluşur:

örn, bağır (to) scream'

bağır bağır bağır-dı ('She screamed screamingly')

Sıfat tamlamalarında ortacı oluşturmak için kullanılan -(y)An eki, geç 'to pass' fiiline eklendiğinde, genellikle nominal çoğul eki ile birlikte bir bulunma durum eki ile bir zarf ifadesi oluşturmak için kullanılabilir.

örn, geç -en -ler-de

pass -SbjP -pl. -Loc.

'recently'

C) Sıfatlardan türetilen zarflar

Sıfatlar, Arapçadan ödünç alınan iki serbest morfemden biri tarafından takip edildiğinde zarf olarak da kullanılabilir: suret 'şekil' ve hal 'durum'. Bu morfemlerin her ikisi de bu işlevde bulunma hal ekinde görünmelidir:

örn, fena 'bad' fena *hal* -de 'badly'

hafif 'light' hafif *suret* -te 'lightly, in a light manner'

Sıfat olarak kullanılan birçok kelime herhangi bir ek almadan zarf olarak da kullanılabilir. Böylece, zarfın temel morfemi hem sıfat hem de zarf olarak kullanılabilir:

örn, *iyi* bir çocuk

good a child

"a good child" (adj.)

bu bebek *iyi* uyu -r

this baby well sleep -Aor.

"This baby sleeps *well*" (adv.)

D) Zarflardan türetilen zarflar

Bazen yinelenen bir zarf, bir pekiştirme anlamı üretmek yerine farklı bir anlam doğurur:

örn, hemen 'immediately'   *hemen hemen* 'almost'

Sıfatlar ve isimler için oldukça üretken olan küçültme eki -CAK, zarflar için de kullanılabilir ve kök sonu *k* silinir.

örn, çabuk 'fast'   *çabu-cak* 'speedily, in a very fast manner'

E) Diğer sözcük türlerinden türetilen zarflar

Zarflar ayrıca sayılardan, zamirlerden, belirli işaret bildiren ifadelerden ve bazı onomatopoeik öğelerden türetilir. Tekrarlanan üleştirme sayı sıfatları zarf olarak kullanılabilir:

örn, oda -dan beş -er beş -er çık -tı -lar

room -Abl. five -each five -each exit -Past -pl.

"They came out of the room in fives."

Zarflar, 'göre' anlamında türetme son eki -CA aracılığıyla zamirlerden türetilir:

örn, ben -ce 'according to me'

Aynı -CA son eki, 'böylece, bu şekilde, bu nedenle' anlamına gelen zarfları da işaretlerden türetir:

örn, böyle 'thus'   *böyle-ce* 'in this way, therefore'

Bazı yansıma (onomatopoeic) öğeler, tekrarlandıklarında zarf olarak kullanılabilir:

örn, horul (supposed to mimic the sound of snoring)

horul horul uyu -yor -du

snoringly snoringly sleep -Pr.Prog. -Past

"She was sleeping, snoring away."

2.4.2.2. İngilizcede Zarfların Oluşumu

Nuhiu'nun (2013) "İngilizce ve Arnavutça dillerindeki zarfların morfolojik karşılaştırmalı analizi" başlıklı makalesinde zarfların oluşumu şu şekilde ifade edilmektedir:

A) Ekleme yoluyla isimlerden türetilen zarflar

İngilizcedeki zarflar, isim köküne eklenen son eklerden ve öneklerden formüle edilir. Türetilmiş zarfların oluşumunda yer alan önekler şunlardır: a-, as-, ve in- aşağıdaki örneklerde olduğu gibi: 'aboard' [gemiye], 'aside' [kenara], 'instead' [yerine]. Bazı isimlere

eklenen ve birçok zarfın oluşumunda kullanılan en yaygın ek, -ly'dir (örn: 'namely'[yani]. Zarfların yapımında görev alan diğer ekler şunlardır:

-wise, -ward(s), -way(s), -fold: 'homeward(s)', 'sideways', 'pairwise', etc.

B) Son ekli / eksiz sıfatlardan formüle edilmiş zarflar

Andrew Carstairs McCarthy'ye (2002: 48) göre sıfatlara en çok eklenen ek, 'sweetly', 'dangerously' vb. örneklerde olduğu gibi -ly ekidir.

Zarfların sıfat kökleriyle yapılışında görev alan diğer ekler ise şu eklerdir: -wise, -ward(s), -way(s) ve -fold: 'likewise', 'twofold' etc.

-s içermeyen biçimler genellikle sıfatlarla eşadlıdır, bu da zarfları sıfatlardan ayırmayı çok zorlaştırır. Türetilmiş zarflardan bazıları sıfat ve zarf olarak aynı anlama gelen çift biçimlere sahip olabilir: 'cheap-cheaply' [ucuz-ucuz], 'rough-roughly' [kaba-kabaca] vb. Bazıları tamamen farklı anlamlara sahip olabilir: 'It's a hot day'; 'Joe hotly denied the accusation'.

En yaygın durum-hal zarfları -ly eki olmadan sıfatlardan formüle edilir ve sözdizimsel olarak belirlenebilir: 'hard', 'far', 'near', 'straight', 'east' [sert], [uzak], [yakın], [düz], [doğu] vb.

C) Birleştirme işlemiyle diğer sözcük türlerinden oluşturulan zarflar

Fiillerle birleştirilen bazı edatlardan formüle edilmiş zarflar vardır ve bunlara 'öbek fiiller' denir: 'put up with (tolerate)', [katlanmak], 'bring about (cause)' [getirmek (neden)] vb.

Aynı zamanda basit zarf olarak da kullanılabilen bazı edatlar vardır: 'through', 'back', 'over', 'across' etc.

Bununla birlikte, Coles Publishing (2003) tarafından hazırlanan 'English Grammar Simplified'da, zarf oluşturmanın yalnızca iki yolu olduğu belirtilmektedir: a) kök olarak kalan basit zarflar (örneğin, 'The car will be sold soon') ve b) genellikle son ek alan türetilmiş zarflardır. En yaygın olarak diğer sözcük türlerine eklenen son ek -ly ekidir: örn. Sıfatlarda olduğu gibi smooth(adj.) + -ly = smoothly(adv.).

Basit ve türetilmiş zarfların yanı sıra, Biber ve diğerleri (1999), Longman Grammar of Spoken and Written English'te, iki veya daha fazla ögenin tek bir kelimedede birleştirilmesiyle oluşan bileşik zarfların da olduğundan [örn, anyway (any + way), nowhere (no + where), and heretofore (here + to +fore)] ve zarf olarak kullanılan sabit tamlamalar. Bu sabit ifadeler biçim olarak değişmez ve bileşen kelimeler nadiren kendi anlamlarını korurlar (örn. of course, kind of, at last).

3. Tartışma

3.1. Türkçe ve İngilizce Zarfların Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Karşılaştırma

Bu araştırmada, Türkçe ve İngilizce zarfların sınıflandırılmasının karşılaştırmalı analizi, aşağıdaki şekilde yorumlanabilir:

(1) Hem Türkçe hem de İngilizce, biçim açısından sınıflandırmada bazı özellikleri paylaşır. Diğer bir deyişle, her iki dilin de basit ve türetilmiş zarfları vardır:

örn, Türkçedeki basit zarfa örnek: '*asla*'(never), '*daha*'(more)

İngilizcedeki basit zarfa örnek: '*soon*', '*well*'

Türkçedeki türetilmiş zarfa örnek: '*insanca*'(humanly) (isimden türemiş),

'*kırarak*'(breakingly) (fiilden türemiş)

İngilizcedeki türetilmiş zarfa örnek: '*slowly*'(sıfattan türemiş), '*deservedly*'
(sıfattan türemiş)

(2) Her iki dil de anlamlarına göre zarf tasniflerine yer vermiş ve bu nedenle zaman, yer, hal, derece zarflarına her iki dilde de benzer şekillerde rastlanmıştır. Ancak Türkçe'de 'modal zarflar' olarak adlandırılan bir grup zarf (örn, *sahiden* 'really', *anlaşılan* 'evidently', *belki* 'perhaps'), İngilizce zarflar sınıflandırmasında bulunmaz.

Buna karşın İngilizcede 'kesinlik zarfları' (örn, *certainly*, *definitely*, *probably*, *undoubtedly*, *surely*) ile 'görüş ve yorum zarfları' (örn, *obviously*, *clearly*, *surely*, *frankly*) kategorileri bulunmakta ve bu kategoriler Türkçe zarfların sınıflandırılmasında yer almamaktadır.

Bununla birlikte, her iki dilde aynı olmasa da bu zarf kategorilerinin Türkçe ve İngilizce'de aşağı yukarı benzer anlamlara sahip olduğu ve birbirlerine yakın görüldüğü söylenebilir.

Ayrıca zarfların anlamlarına göre sınıflandırılmasında da iki dil arasında farklılıklar vardır. Örneğin, açısız zarflar (örn, *bir bakıma* 'in a way', *o açıdan* 'from that point of view'), özellik zarfları (örn, *yalnız/bir* 'only') ve özelleştirici zarflar (örn, *en çok/özellikle* 'mostly'/'particularly') Türkçedeki zarflar sınıflandırmasına aittir ve bunlar bu çalışmanın İngilizce verilerinde sınıflandırılmamıştır. Buna karşın Türkçeden farklı olarak, İngilizcede ilgi zarfları (*when*, *where*, *why* subordinate clauses '...ne zaman, nerede, neden yan tümceleri' gibi) ve soru zarfları (*why*, *where*, *how*, *when* 'neden, nerede, nasıl, ne zaman' soru başında) olduğu gözlemlenmiştir.

3) Yavuz ve Balcı'nın (2011) belirttiği gibi, Türkçe'de ek almadan yinelenen öğeler de vardır, fakat bunlar zarf işlevi görür [örn, "damla damla" (drop by drop), "buram buram" (in whirls), "uzun uzun" (at length) vb.]. Verilerin kapsamı söz konusu olduğunda, İngilizcede yinelenen öğelerin bire bir kullanımı yoktur.

3.2. Türkçe ve İngilizce Zarfların Oluşum Açısından Karşılaştırılması

Bu çalışmada Türkçe ve İngilizce zarfların oluşumuna ilişkin karşılaştırmalı analiz şunları göstermiştir:

(1) Türkçe ve İngilizce zarflar basit ve türetilmiş biçimlerini paylaşırsa da, diğer zarf oluşumlarında her iki dil arasında bazı farklılıklar vardır: İngilizceden farklı olarak Türkçede yabancı kökenli (Arapçadan) türetilen zarflar vardır, örneğin; *iktisaden*

'economically'; *kazaen* 'accidentally' and *muvaakkaten* 'temporarily'. Buna karşın, Türkçeden farklı olarak, İngilizcede iki zarf oluşturma yöntemi daha vardır: birleşik zarflar (örn, *anyway* (any + way), *nowhere* (no + where), and *heretofore* (here + to +fore)) ve sabit tamlamalar (*of course, kind of, at last*).

(2) Türkçe ve İngilizce, çoğunlukla isimlerden ve sıfatlardan türetilmiş zarflardan oluşur. Bu türetme daha çok Türkçede –CA ekinin, İngilizcede -ly ekinin kullanılmasıyla yapılır.

(3) Türkçe, fiillerin (örn, *çal –arak* 'by playing'; *bağır bağır* 'screamingly'), diğer zarflardan (örn, *hemen hemen* 'almost'; *çabucak* 'speedily, in a very fast manner') rakamlardan (örn, *beş-er beş-er* 'by fives'), zamirlerden (örn, *ben-ce* 'according to me'), belirli işaret sıfatlarından (örn, *böyle-ce* 'therefore') ve bazı yansıma sözcüklerden (örn, *horul horul* 'snoringly') türetilmesi gibi konuşmanın diğer bölümlerinden zarf türetilmesi açısından İngilizce'den daha fazla esnekliğe sahiptir.

(4) Türkçe'den farklı olarak, İngilizce'de aşağıdaki örneklerde olduğu gibi zarfları isim köklerinden türeten bazı önekler (a-, as- ve in-) vardır: 'aboard', 'aside', 'inplace'

(5) Türkçe ve İngilizce farklı morfolojik tipolojilere sahip olduğundan, yani birincisi eklemeli bir dil ve ikincisi analitik bir dil olduğundan, Türkçede İngilizceye göre daha fazla diğer sözcük gruplarından zarf oluşturan yapım ekleri vardır.

4. Sonuç

Bu araştırmada, Türkçe ve İngilizce zarfların karşılaştırmalı bir morfolojik incelemesi yapılmıştır. Bunun sonucu olarak bazı noktalara dikkat çekilmiştir: Zarfların sınıflandırılması açısından hem Türkçe hem de İngilizce, biçimsel sınıflandırmalarında bazı özellikler paylaşırlar. Diğer bir deyişle, her iki dilin de basit ve türemiş zarfları vardır. Bununla birlikte, zarfların anlamlarına göre sınıflandırılmasında iki dil arasında bazı farklılıklar vardır. Örneğin, açılal zarflar, özellik zarfları ve özelleştirici zarflar, Türkçe zarflar sınıfına girer ve bunlar İngilizcede sınıflandırılmaz. İngilizce zarfların sınıflandırılmasında Türkçeden farklı olarak ilgi zarfları ve soru zarfları bulunmaktadır.

Zarflar morfolojik yapılarına göre her iki dilde de temelde farklılık göstermektedir. İngilizcede, Türkçeye kıyasla zarf morfolojisi zayıf yapıdadır. İngilizceden farklı olarak Türkçede yabancı kökenli (Arapçadan) ve ekleme yapılmadan tekrarlanan öğelerden türetilen zarflar vardır. Bununla birlikte, Türkçe ve İngilizce, çoğunlukla isimlerden ve sıfatlardan türetilmiş zarflardan oluşur. Bu türetme daha çok Türkçede –CA ekinin, İngilizcede -ly ekinin kullanılmasıyla yapılır. İngilizcede basit ve türemiş zarflar dışında iki farklı zarf oluşturma biçimi (bileşik zarflar ve sabit tamlamalar) daha olmasına rağmen, Türkçede zarf oluşturan yapım ekleri çok daha fazladır. Bu farklılık, Türkçe ve İngilizcenin farklı morfolojik tipolojiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İngilizceden farklı olarak Türkçede diğer sözcük türlerinden oluşturulmuş zarflar vardır.

Özetle, Türkçe ve İngilizcede zarfların sınıflandırılmasında bazı ortak özelliklerin yanı sıra zarfların alt sınıflandırılmasında bazı farklılıkların olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte, her iki dil de zarfların oluşum biçimlerinde büyük farklılıklar göstermiştir. Bu çalışma, karşılaştırılan iki dilin yapısal inceliklerine ışık tutmakta ve zarfların anlamlandırılmasını diller arasındaki yapısal farklılık ve benzerlikler yoluyla betimlemektedir. Bu bağlamda, çalışma, zarfların Türkçe ve İngilizcede nasıl oluşturulduğunu ve kullanıldığını anlamaya; dil öğrenenlerin, çevirmenlerin ve dilbilimcilerin her iki dilde de anlayışlarına farkındalık getirmeye yardımcı olabilir. Ayrıca bu çalışma, dil tipolojisi, farklı dillerin benzer kavramları ifade etme yolları ve dilbilgisi yapılarını yöneten temel ilkeler hakkındaki anlayışımızı derinleştirerek dilbilime daha geniş bir açıdan katkıda bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Baskervill, W. M. & Sewell, J. W. (1896). *An English Grammar*. Longman.
- Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S. & Finegan, E. (1999). *Longman grammar of spoken and written English*. Longman Pearson Education.
- Carstairs M. A. (2002). *An introduction to English morphology: Words and their structure*. Edinburgh University Press.
- Coles Publishing Company. (2003). *English grammar simplified*. Coles.
- Connor, U. (1996). *Contrastive Rhetoric: Cross-Cultural Aspects of Second Language Writing*. Cambridge University.
- Contrastive Analysis*. (2015). Retrieved April 2, 2016 from https://en.wikipedia.org/wiki/Contrastive_analysis
- Contrastive Analysis*. (2015). Retrieved April 2, 2016 from http://www.blackwellreference.com/public/tocnode?id=g9780631214823_chunk_g97806312148237_ss1-60
- Demiraj, S. (2002). *Gramatika e Gjuhes Shqipe: Morfologjia*. Tiranë.
- Eastwood, J. (1999). *Oxford practice grammar*. Oxford University Press.
- Fries, C. C. (1945). *Teaching and learning English as a second language*. University of Michigan Press.
- Göksel, A. & Kerslake, C. (2005). *Turkish: A comprehensive grammar*. Routledge.
- Hellinger, M. & Ammon, U. (1996). *Contrastive sociolinguistics*. Mouton de Gruyter.
- Hughes, A. (2001). *The online English grammar*. [PDF version 1.1]. accessed April 4, 2016 at <http://bookzz.org/book/439085/c8106a>
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish*. Routledge.

- König, E. (1971). *Adjectival constructions in English and German. A Contrastive Analysis*. Julius Groos.
- Kufner, H. L. (1962). *The grammatical structures of English and German*. University of Chicago Press.
- Lado, R. (1957). *Linguistics across cultures*. University of Michigan Press.
- Lewis, G. (2000). *Turkish grammar*. Oxford University Press.
- Moulton, W. G. (1962). *The sounds of English and German*. University of Chicago Press.
- Nuhiu, M. (2013). Morphological contrastive analysis of adverbs in English and Albanian language. *European Journal of Research on Education*, 98-102.
- Plank, F. (1984). Verbs and objects in semantic agreement. Minors differences that might suggest a major one. *Journal of Semantics* 3: 305–360.
- Rohdenburg, G. (1974). *Sekundäre Subjektivierungen im Englischen und Deutschen: Vergleichende Untersuchungen zur Verb- und Adjektivsyntax*. Cornelsen-Velhagen und Klasing.
- Stockwell, R. P. & Bowen J.D. (1965). *The sounds of English and Spanish*. University of Chicago Press.
- Stockwell, R. P., Bowen J. D. & Martin J. W. (1965). *The grammatical structures of English and Spanish*. University of Chicago Press.
- Wardhaugh, R. (1970). The contrastive analysis hypothesis. *TESOL Quarterly* 4 (2): 123–130.
- Wierzbicka, A. (1985). Different cultures, different languages, different speech acts. *Journal of Pragmatics* 9.2/3: 145–178.
- Wierzbicka, A. (1992). *Cross-cultural pragmatics: The semantics of human interaction*. de Gruyter.
- Yavuz, H. & Balcı, A. (2011). *Turkish phonology and morphology*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.